

Bokanmälningar

Magnus Henrekson:

Sveriges tillväxtproblem

Magnus Henrekson gav i fjol ut en liten bok *Sveriges tillväxtproblem* (SNS förlag) som väckt berättigad uppmärksamhet. Efter en inledning redogör Henrekson i tre korta kapitel för Sveriges svaga tillväxt och några möjliga orsaker till vår relativa retardation. Som bekant var frågan om Sverige verkligen halkat efter eller ej till fram till för ungefär ett år sedan en mycket kontroversiell fråga. Henrekson tillhör dem som verksamt bidragit till att belysa denna fråga och som han övertygande visar i sin skrift går det inte längre att ifrågasätta att Sverige verkligen halkat efter, en process som ju ytterligare accentuerats under de senaste två-tre åren.

Den väsentliga orsaken härtill är att den svenska produktivitetens utvecklingen varit svag under de senaste tjugo åren. När det gäller den totala faktorproduktens utveckling under perioden 1970-85 kommer vi sist bland fjorton OECD-länder. Under tiden därefter har vår svaga utveckling av produktiviteten ytterligare befästs. En fråga som diskuteras en hel del under senare år är den sk upphinnarfaktorns roll. Är det så att rika länder mer eller mindre med nödvändighet har en lägre tillväxt än de som är mindre utvecklade? Finns det en naturlig eller lagbunden konvergens hos per capita-inkomster?

Den äldre typ av tillväxtteori som byggdes upp runt Solow-modellen gjorde ett sådant betraktelsesätt naturligt. Mer modern teori, som mer betonar humankapitalets roll och möjligheterna för endogen tillväxt, har tenderat att ifrågasätta upphinnarfaktorns roll. Empiriska fakta tyder heller inte på att någon konvergens funnits och att rika länder halkat efter. Att Sveriges svaga tillväxt skulle kunna förklaras med att vi i början av perioden var relativt rika och därför nu får betala detta genom att naturligen hinnas upp av fattigare länder är därför också ett argument som inte håller streck.

Att Sverige därför halkat efter och att detta inte kan förklaras med något enkelt generellt resonemang står klart. Henrekson diskuterar därpå delförklaringar till den svaga svenska utvecklingen. En sådan är att den totala investeringsutvecklingen både varit långsam och framför allt att inriktningen varit olycklig. Inte minst har bygginvesteringarna varit för stora under det att investeringarna i infrastruktur varit för små. En annan faktor av betydelse är att inslaget av regleringar varit betydande. Vidare har skattekilarna varit mycket höga; det senare har att göra med att de offentliga utgifterna i vårt land är högre än i något jämförbart land. I ett följande relativt långt kapitel om ungefär tjugo sidor tar så författaren upp två mer grundläggande faktorer av betydelse för tillväxten: entreprenörernas och humankapitalets roll.

I anknytning till modern forskning (Baumol m fl) ser Henrekson entreprenörskapet som till stor del bestämt av

slumpfaktorer. Entreprenörer finns i alla samhällen. Entreprenörskap är knappast något som kan odlas fram. Det är snarare uttryck för talang än för en förvärvad förmåga. Vilka former entreprenörskapet tar sig är dock i stor utsträckning en fråga om samhällets organisation. I "de goda institutionernas" samhälle tar sig entreprenörskapet produktiva former. Om äganderätter är lösligt definierade och om utrymmet för olika former av räntesökande aktiviteter är betydande leder ofta entreprenörskap till destruktiva effekter. Avkastningen sker då oftast på någon annans bekostnad och entreprenörskap leder inte till skapande av nya resurser utan främst till omfördelning av förefintliga sådana. Den moderna utrikeshandelsteorin har givit en mångfald exempel på hur så sker i länder vars handelspolitik präglas av import-substitution och manipulerade växelkurser.

Därav följer att ett land kanske inte i och för sig kan göra så mycket för att skapa entreprenörstalanger men att dess samhällsinstitutioner ofta är helt avgörande för om entreprenörskap skall leda till ekonomiskt och socialt positiva följder eller om det motsatta skall bli fallet.

För svenskt vidkommande tycks gälla att entreprenörskap i relativt stor utsträckning använts för olika former av privilegiejakt i stället för till för samhället produktiva insatser. Stora företag har gynnats på bekostnad av små och därigenom har genuint entreprenörskap missgynnats. Det var länge hög avkastning på skatteplanering och finansiell och juridisk verksamhet. Socialförsäkringsreglerna har lockat många människor att söka manipulera systemet och erhålla arbetsfria inkomster i stället för att ägna sig åt produktivt arbete. Dagens svenska samhälle har därför långt större inslag av privilegiejakt än vad som var fallet på 1950- eller 60-talen.

Vad som däremot kan stimuleras av ett samhälle är uppbyggandet av humankapital. Om ett land skall kunna hänga med i

den moderna konkurrensen och tillhöra de mest utvecklade måste två villkor vara uppfyllda: för det första måste landet i fråga ha ett utbildningssystem av rimligt hög klass och för det andra måste det ha några företag som kan utveckla nya innovationer och nya planritningar eller åtminstone vara så pass avancerade att de någorlunda snabbt kan imitera andra ledande världsföretag. Sverige har sviktat i båda dessa avseenden under de senaste tjugofem åren.

Uppbyggnaden av humankapital beror både av samhällets och den enskildes insatser. När det gäller samhällets insatser har dessa varit alldeles för små och dessutom felinriktade. Totalt sett har Sverige inte satsat mindre på utbildning än andra länder. Det särpräglade för vårt land är dock att satsningarna varit utomordentligt "bottentunga". Det innebär att vi satsat en oproportionerligt stor andel på tidigare åldrar, på barnomsorg och grundskola men i stor utsträckning svältfött högre utbildning som gymnasiet och i ännu högre grad högskolan. Vidare vet vi att den svenska utbildningspremien varit mycket lägre än den i andra OECD-länder.

Det har medfört att kvaliteten i det svenska utbildningsväsendet blivit lägre än vad den bort vara. Eftersom utbildning lönar sig dåligt har kraven sjunkit och utbildningen tenderar att få karaktären av konsumtion i stället för investering. Den sammanpressning av svenska löner som följt i låglönesatsningarnas och den solidariska lönepolitikens spår har också gjort utbildning och förkovran i arbetslivet föga lönsam. Tillsammans har detta bidragit till att svensk arbetskraft har betydligt mindre humankapital i sig och är sämre utbildad än vad den borde vara. Det går inte att ta bort incitament och karriärstegar och sedan tro att detta inte skall ha någon betydelse.

Vi bör också komma ihåg att svenska företag och svensk industri utvecklats mycket svagt under de senaste tjugo åren.

Det visas av att svenska reallöner har fallit i förhållande till våra konkurrentländers samtidigt som svenska exportföretagens marknadsandelar fallit. Henrekson tar inte upp denna senare fråga men den styrker i sig hans allmänna resonemang. Sverige är i själva verket det enda OECD-land som både haft en mycket dålig löneutveckling och fallande marknadsandelar. Som jämförelse kan nämnas att reallöneutvecklingen i USA också varit svag (Sverige och USA är de OECD-länder som haft den svagaste reallöneutvecklingen under de senaste tjugo åren) men då har i gengäld USAs marknadsandelar kraftigt stigit. På ett likartat sätt med Sverige har Frankrike också haft fallande marknadsandelar men då har i gengäld den franska reallöneutvecklingen varit mycket bättre än den svenska.

Det är en intressant, välskriven och läs- värd liten skrift som Magnus Henrekson presterat. Henreksons styrka ligger i en förmåga till överblick och en god känsla för ekonomiska problem och en relevant analysram. I detta avseende kan sägas att Henrekson är en tillämpad ekonom som väl förstår att arbeta innanför ramen av ett perspektiv präglat av allmän jämvikt.

Den svaghet som kan finnas är att Henrekson – i varje fall i denna skrift – inte driver analysen tillräckligt långt och djupt. Men det är naturligtvis begränsat vad som kan åstadkommas innanför ramen av en skrift om ett hundra små sidor. Henreksons lilla bok är läsvärd och bör kunna finna en läsekrets bland en bredare allmänhet. Den bör också finna sin plats i den elementära akademiska undervisningen. Vi får hoppas att författaren i framtiden kan återkomma till dessa mycket centrala ekonomiska frågor och då göra det med ett större och djupare grepp.

*Professor BO SÖDERSTEN
Nationalekonomiska institutionen
Ekonomihögskolan vid Lunds universitet*